



Kvinna till Kvinna



# FEMDEFENDERS

Unga kvinnor som  
spränger gränser

3	Lena Ag Förord
4	Femdefenders Granskning
8	Sadete Citaku Kosovo
10	Lejla Gacanica Bosnien och Hercegovina
12	Leyla Murshudova Azerbajdzjan
14	Amanda Eklund Sverige
16	Marija Stankovic Serbien
17	Zarine Harutyunyan Armenien
18	Manifest Vi vill...
20	Så kan du hjälpa

## #Femdefenders

### Unga kvinnor som spränger gränser

Redaktör: Charlotte Pruth

Projektledare för Young Women's

Peace Academy: Saba Nowzari och

Matilda Reiderstedt

Skribenter: Olga Beletski, Veronika

Bäckman, Charlotte Marie, Louise

Nordquist, Matilda Reiderstedt

Referensgrupp: Katarina Härröd,

Anna Lithander, Gisela Rossi Santillan,

Ristin Thomasson, Eva Zillén

Foto: Olga Beletski, Charlotte Marie,

Matilda Reiderstedt, Karin Råghall,

Johanna Wassholm

Övriga fotografer enligt byline.

Formgivning: Ida Svedlund

Ansvarig utgivare: Christina Hagner

Tryck: Excellent

ISBN: 3 978-91-982827-2-6

Kvinna till Kvinna 2015

Slakthusplan 3

S-121 62 Johanneshov

Tel 08-588 891 00

[www.kvinnatillkvinna.se](http://www.kvinnatillkvinna.se)

# En inblick i unga femdefenders vardag

I slutet av november firar vi Femdefenders Day, den internationella dagen för kvinnorrättsförsvare. Vi på Kvinna till Kvinna arbetar dagligen med kvinnorrättsförsvare i länder som drabbats hårt av krig och konflikt. Dessa femdefenders är våra hjältar! Varje dag slåss de för kvinnors och hbtq-personers rättigheter, inte sällan med sitt eget liv som insats.

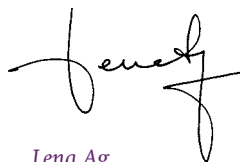
I år vill vi särskilt lyfta fram unga femdefenders. Om de äldre och mer erfarna kvinnorrättsförvararna kanske drabbas hårdare av våld, hot och repressalier från stater, så begränsas unga femdefenders aktivism av familjens och samhällets bild av hur unga kvinnor bör vara. Vad sägs om att bli hemmafru? Föda nationens barn och ta hand om din man?

I förra årets femdefenders-skrift lyfte vi de hot och det hat som möter kvinnorrättsförsvare från konfliktområden. Vi blev mycket upprörda över att få veta att av de 66 framstående femdefenders som svarade på vår enkät, hade sju av tio utsatts för våld eller hot på offentliga platser. 14 procent av dessa hade varit med om mordförsök men överlevt.

Årets femdefenders-skrift handlar om unga kvinnors rätt att synas

och höras och vara med och påverka samhället. Kvinna till Kvinna menar att vägen till jämlika och fredliga samhällen går via att stärka kvinnor och kvinnors organisationer. Det är dessa kvinnor som går i första ledet och ropar på förändring. Det senaste året har vi haft ett särskilt fokus på unga kvinnor i ett unikt projekt kallat Young Women's Peace Academy, där 140 unga aktivister för fred och kvinnors rättigheter från sex olika länder har tränats i ledarskap och utvecklat strategier för att vara med och påverka sina samhällen. Skriften du håller i din hand handlar om dessa femdefenders verklighet.

Det är inspirerande att träffa unga kvinnor som med kraft och entusiasm slåss mot de fyrkantiga normer som påtvingas dem om hur unga kvinnor bör vara och uppträda. Jag önskar att världen ville lyssna mer uppmärksamt på deras röster!



Lena Ag  
generalsekreterare,  
Kvinna till Kvinna



# Allt fler vågar ta plats – trots hoten om våld

Våldet tystar. Hot leder till rädsla som leder till själv-censur i det dagliga livet och på sociala medier. Din egen familj kan bli din fiende om du som ung kvinna inte finner dig i rollen som maka och mor. Ändå tar sig unga kvinnorrättsförsvarare allt oftare rätten att höras, synas och ta plats.

I #Femdefenders – Unga kvinnor som spränger gränser möter vi deltagarna i Young Women's Peace Academy, Kvinna till Kvinns fredsskola för unga feminister. Här har unga kvinnorrättsförsvarare från Armenien, Azerbajdzjan, Bosnien och Hercegovina, Kosovo, Serbien och Sverige under ett år träffats och utbytt åsikter, idéer och erfarenheter. De har stärkt sin aktivism och gemen-

samt tagit fram ett manifest för unga kvinnors rättigheter och arbetet för en fredlig värld. #Femdefenders – Unga kvinnor som spränger gränser presenterar deltagarnas manifest och ger en inblick i deras vardag, hur de kämpar för att ta plats i sina samhällen och vilka strategier de använder för att komma vidare.

Världen över diskrimineras, trakasseras och hotas unga kvinnor – enbart på grund av sitt kön. Unga kvinnor kan inte röra sig fritt i samhället, de hindras att uttrycka sina åsikter och ofta har de inte makt över sina egna kroppar. Det kan vara familjen som säger stopp, eller normer i samhället som bestämmer vad som är lämpligt för unga kvinnor. Det kan vara religiösa regler eller rädslan för att bli sexuellt trakasserad.

**Extra utsatta är de unga kvinnor som står upp för jämställdhet och fred. Vi kallar dem femdefenders – världens modigaste**

kvinnor! De kämpar för den självklara rätten att ta plats, att höras och synas i samhället. I den här rapporten möter du några av dem! 128 unga kvinnor har svarat på en enkät om sina möjligheter att påverka, vilket motstånd de möter och från vem, och var de hittar kraft och mod att fortsätta. Några av dem berättar också sina personliga historier.

## Våldet som taktik att tysta

En tredjedel av världens alla kvinnor har blivit slagna, våldtagna eller sexuellt trakasserade. Mäns våld är ett av de största hoten mot kvinnors hälsa och drabbar alla åldrar och samhällsklasser.

Fyra av fem av de tillfrågade unga kvinnorna i enkäten ser kampen mot våld mot kvinnor som den absolut viktigaste jämställdhetsfrågan i sina samhällen. På frågan om de själva har utsatts för någon form av könsrelaterat våld, exem-

## OM PROJEKTET

- ✓ I Young Women's Peace Academy (YWPA) möttes unga feminister och fredsaktivister från fem konflikttrubbade länder och Sverige, för att stärka sitt ledarskap, lära av och stödja varandra.
- ✓ Armenien och Azerbajdzjan strider om Nagorno-Karabach, ett område som formellt tillhör Azerbajdzjan men i praktiken är under armenisk kontroll.
- ✓ Kosovo och Serbien har en komplicerad relation efter den väpnade konflikten i slutet av 1990-talet. Den serbiska minoriteten i Kosovo lever mestadels i separata enklaver

med parallell administration.

- ✓ Bosnien och Hercegovina är fortfarande djupt splittrat efter kriget på 1990-talet. Resultatet av fredsavtalet 1995 blev en mycket komplicerad politisk uppdelning av landet enligt etniska skiljeliner. Det finns 14 regeringar, 2 entiteter, ett "distrikt", 10 kantoner och därunder kommuner.
- ✓ Deltagarnas länder präglas av stark nationalism och konflikter som, även om de inte märks som pågående krig, är ständigt närvarande.
- ✓ Young Women's Peace Academy finansieras av Svenska PostkodLotteriet.

## METOD

# 140

140 femdefenders deltog i Kvinna till Kvinns utbildningsprogram Young Women's Peace Academy.

128 av dem var med i en enkätundersökning. Enkäten bestod av 17 frågor som berörde deras erfarenheter av hot och våld, nationalism, hur de ser på sina möjligheter att påverka samhället och vilka strategier de har för att göra sig hörda. Redovisningen av enkäten baseras på hur många som svarade på varje enskild fråga.

### HEJ ZANA SYLA! ÄR DU FÖRSIKTIG MED VAD DU SKRIVER OCH DELAR I SOCIALA MEDIER?

– Nej, jag är inte så försiktig. Om ett ämne är viktigt så skriver jag om det. Genom åren har jag lärt mig att inte bry mig om kommentarer från folk jag inte känner. Däremot bryr jag mig om vad min familj skriver. När de postar hjärtan och sånt är det riktigt pinsamt.



Zana Sylja,  
femdefender  
från Kosovo.

### NÄR FÅR DU STARKA REAKTIONER PÅ NÄTET?

– Jag får flest reaktioner när jag skriver om politik, eftersom jag motsätter mig styret vi har i Kosovo. Men jag låter ingen stoppa min rätt att uttrycka mig. Om jag gör det kommer de bara hindra mig från andra saker också. Det är så människor funkhar. De vill bara ha mer och mer, och till slut förlorar du dig själv.

pelvis förtal, sexuella trakasserier, hot eller övergrepp, svarade över hälften ja. Fysiskt, ibland sexuellt, våld är en väl använd metod för att tysta kvinnor, men även psykiskt våld används.

Av de deltagare som uppger sig ha utsatts för fysiskt eller psykiskt våld på grund av sitt kön har:

- ✓ 51 % utsatts för sexuella trakasserier
- ✓ 42 % utsatts för ryktesspridning
- ✓ 42 % utsatts för verbalt hot och hat

### Självrensning

Många unga femdefenders vittnar om att de ständigt behöver förhålla sig till hot från omgivningen. Det skapar en rädsla och oro som begränsar deras förutsättningar att säga sin mening och påverka samhället. Medvetet eller omedvetet utvecklas en självrensning som reglerar när, var och hur de kan uttrycka sina åsikter.

Internet och sociala medier är en central plattform för att förmedla sina tankar och åsikter, särskilt för unga människor. Över hälften av deltagarna i enkäten uppger att de känner sig osäkra på vad de vågar uttrycka på nätet. Av dessa är många rädda för att de ska göra omgivningen arg eller besviken, eller att de ska möta hat och hot från människor som tycker annorlunda.

Av de som svarade att de känner sig osäkra när de ska uttrycka sina åsikter, uppger sju av tio att de därför bara uttrycker väl valda åsikter. Två av tio väljer att inte alls uttrycka sina åsikter på nätet.

### En riktig kvinna

En vanlig kritik som riktas mot femdefenders, unga som äldre, är att de inte är riktiga kvinnor eftersom de bryter mot den traditionella bilden av hur en kvinna ska vara. Gamla patriarkala normer stämmer sällan överens med hur unga kvinnor vill leva sina liv. På frågan om vilken norm som anses vara den viktigaste att följa som ung kvinna i deras samhälle svarade nästan fyra av tio att det är att vara en duktig hemmafru.

#### NORMER SOM BEGRÄNSAR UNGA KVINNOR

1. Att vara en duktig hemmafru.
2. Att inte bryta den heterosexuella normen.
3. Att inte vara för frispråkig.
4. Att visa respekt för män i deras närhet.

Unga kvinnor som verkar för fred och jämställdhet utmanar normer och patriarkala strukturer och utsätts därför för särskilt stora risker. Malala Yousafzai från Pakistan som fick Nobels fredspris 2014 är ett talande exempel. Hon kämpade för flickors självklara rätt att gå i skolan och sköts med en kula i huvudet. Berättelsen om henne är ett av de senaste årens viktigaste exempel på hur unga kvinnors aktivism för mänskliga rättigheter ses som ett hot i ett patriarkalt samhälle. Men det är också berättelsen om glödande engagemang och motstånd – mot alla odds överlevde Malala Yousafzai och har fortsatt sin kamp.



En gång fick jag chansen att resa utomlands för att delta i ett program om mänskliga rättigheter. Jag blev jätteglad, men min familj tyckte inte att det var lämpligt att jag skulle tala inför unga män. De var rädda att jag skulle skämma ut familjen. Nu accepterar de att jag reser och föreläser om mänskliga rättigheter, men härom veckan sa min pappa plötsligt att jag borde sluta. Jag hörde på hans otrevliga ton att han hade pratat med någon släkting. Trycket utifrån på hur unga kvinnor ska vara är stort.  
Nurana Mammadova  
Azerbajdzjan

För mig är den viktigaste frågan hur kvinnor diskrimineras. Att kvinnor ska ta hand om barn och hem och inte själva kan välja hur de ska leva sina liv. Jag tycker inte att det är själviskt av mig att vilja leva livet som jag vill.  
Sona Hovakimyan  
Armenien

Jag vill att fred och jämställdhet ska vara regel, inte undantag.  
Ung femdefender  
från Serbien



Nationalism är ett av de största hindren för att nå hållbar fred och allas lika rättigheter.

Den är tillverkad av män för män. Den tjänar segregeringens och förtryckets syfte.

Ung femdefender från Sverige

Nationalism är att sätta en nation över andra.

Ung femdefender från Bosnien och Hercegovina

Nationalism skapar krig och rädsla och är ett verktyg för att kontrollera människor.

Ung femdefender från Bosnien och Hercegovina

Nationalism är konservativ och förtryckande och syftar till att behålla en viss typ av män vid makten.

Ung femdefender från Sverige

I mitt samhälle tror man att kvinnor kan mindre än män, att de inte är kloka nog att ta viktiga beslut. Hela mitt liv har jag försökt bevisa att det är fel. Jag är inte dummare än en man bara för att jag är kvinna.

Nurana Mammadova  
Azerbajdzjan

## Nationalism

Deltagarna i Young Women's Peace Academy kommer till stor del från länder där nationalistiska strömningar är starka och i många fall samspelar med religiös konservatism. I enkäten svarar sex av tio att de ser nationalism som negativt för kvinnors rättigheter.

Det centrala i nationalistisk ideologi är nationens och "den egna kulturens" överlevnad. Den viktigaste byggstenen är den heterosexuella kärnfamiljen, med sina traditionella kvinno- och mansroller. Kvinnans främsta uppgift är att föda barn så att nationen kan leva vidare, medan mannen ska skydda henne och nationen. Som en del av hyllandet av kärnfamiljen följer också ett motstånd mot hbtq-personers rättigheter.

Det ligger alltså i nationalismens intresse att begränsa kvinnans utrymme i samhället, även när det gäller hennes rätt till sin egen kropp. Kvinnors kropp och sexualitet anses vara till för att skapa nya samhällsmedborgare och är därför nära kopplade till projektet att bygga en nation.

Nationalism uppfattas och upplevs olika i olika länder och mellan medborgare, men gemensamt för olika nationalistiska strömningar är att i förlängningen leder de till ett avståndstagande från "den andre" och det i sin tur driver på konflikter. "Den andre" kan vara en person av annan etnisk bakgrund eller någon som utmanar den traditionella familjebilden, exempelvis den homosexuelle, transpersonen eller feministen.

I början var internet ett virtuellt rum där människor från hela världen kunde träffas och prata med varandra. Längre var det möjligt att vara helt anonym, vilket öppnade dörren för att använda nätet på helt nya och kreativa sätt – en simulerad verklighet som gav dig chansen att vara vem du ville, utan att begränsas av exempelvis traditionella könsroller.

## Att skapa egna rum

Världen över inskränks unga kvinnors handlingsutrymme och möjligheter att mötas och organisera sig, och deras tillgång till egna rum begränsas. Att inte låta unga kvinnors röster höras är inte bara frustrerande för dem, utan också en förlust för hela samhället. Chansen att bygga ett demokratiskt och rättvist samhälle minskar, liksom förutsättningarna för hållbar fred. I enkäten sågs följande faktorer som de främsta hindren mot unga kvinnors möjlighet att ta plats:

### HINDER FÖR UNGA KVINNOR

- Religiösa och traditionella ledare och regelverk.
- Politiska partier och dess ledare.
- Staten (polis, rättssystem, militär, etc).
- Nationalistiska rörelser.
- Den egna familjen.

På många håll i världen är mötesplatser som kaféer och torg enbart avsedda för män. En kvinna som befinner sig där riskerar att bli trakasserad och få dåligt rykte. Även i samhällen där offentliga mötesplatser är öppna för kvinnor, känner sig många unga begränsade av rädslan för sexuella trakasserier och våld. Det gör att unga kvinnor är högst medvetna om var de rör sig och när, hur de klär sig och vad de säger. Begränsad rörelsefrihet för kvinnor är ett globalt problem, även om det ser olika ut.

Vad betyder det för en ung kvinna att ständigt leva med rädsla och begränsningar? I enkäten svarar sex av tio att



Nadine Moawad, internetaktivist  
Beirut, Libanon [www.apc.org](http://www.apc.org)

Att vara anonym gjorde att unga kvinnor vågade prata om saker som annars var tabu. Nya möjligheter öppnade sig för oss som arbetar för sexuella rättigheter, inte minst för transpersoner som kämpar mot strikta könsnormer.

Idag privatiseras nätet allt mer och det är vanligt att du måste fylla i vilket kön du har och uppge namn och ålder. Anonymitet ses som konstig och farligt, och vi tvivlar på anonyma vittnesmål och berättelser. Vi aktivister måste slå tillbaka mot privatiseringen och vinstintresset och kämpa för ett internet som är fritt, öppet, obegränsat och säkert!

de känner sig rädda för att uttrycka sina åsikter. Det är framförallt bland okända människor och på allmänna platser som rädslan uppstår.

## Dags att ta plats

Som strategi för att våga uttrycka sina åsikter lyfter många unga femdefenders i enkäten vikten av att dela sina erfarenheter med andra och att organisera sig. En förutsättning för att unga kvinnor ska kunna organisera sig tillsammans är att de har tillgång till en plats att mötas på.

I ett samhälle som bygger på patriarkala normer behövs rum där unga kvinnor känner sig säkra nog att våga prata, platser där de får en möjlighet att börja formulera sig och sina åsikter. Att skapa mötesplatser där unga kvinnor känner sig säkra är värdefullt för dem som individer, men också för samhället i stort.

Young Women's Peace Academy är ett exempel på en mötesplats som har gjort det möjligt för unga kvinnor att träffas och samarbeta, i sitt eget land men även över nationsgränser. Genom träningar i ledarskap och lobbyarbete, och genom hjälp att skapa och finansiera egna projekt, har de stärkt sina möjligheter att påverka sina samhällen. Men en viktig del handlar också om den personliga utvecklingen. Tillsammans har de pratat om och ifrågasatt de normer som begränsar deras liv och kommit fram till strategier för att bryta reglerna eller våga ignorera dem. På så sätt stärks deras självförtroende och tilltron till att förändring är möjlig. Genom att unga människor från olika delar av världen

får en chans att mötas, utmanas också stereotypa föreställningar om varandra. Istället knyts band över gränser.

Det är hög tid att världens unga femdefenders får ta plats i samhället och tillgång till maktens alla rum. Unga kvinnor måste få vara med i byggandet av en fredlig värld – på samma villkor som alla andra.

### KÄLLOR

Amnesty International. 2013. *Stoppa våld mot kvinnor* <http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/vald-mot-kvinnor/> Hämtad 2015-10-05.

Expo. 2012. *Ett hot mot synligheten – högerextrema homofober i europeiska parlament 2012* [http://expo.se/www/download/res\\_ett\\_hot\\_mot\\_synligheten\\_SV\\_w\\_1.1.pdf](http://expo.se/www/download/res_ett_hot_mot_synligheten_SV_w_1.1.pdf)

Expo och Kvinna till Kvinna. 2014. *Folk, familj och fosterland – Nationalismens konsekvenser för jämställdhet* <http://kvinnatillkvinna.se/wp-content/uploads/qbank/7f2c8a89a7116c7c6b0a769572d5fad9.pdf>

International Women's Health Coalition (IWCH). 2015. *Young Feminists' Statement for the 59th Commission on the Status of Women* <http://iwch.org/resource/young-feminists-statement-for-the-59th-commission-on-the-status-of-women/> Hämtad 2015-10-05.

Kvinna till Kvinna. 2007. *Pushing the limits – Young women's voices about war, peace and power* <http://kvinnatillkvinna.se/wp-content/uploads/qbank/df7f28ac89ca37bf1abd2f6c184fe1cf.pdf>

World Health Organization. 2013. *Violence against women: a 'global health problem of epidemic proportions'* [http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2013/violence\\_against\\_women\\_20130620/en](http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2013/violence_against_women_20130620/en) Hämtad 2015-10-27



Vi måste sluta leva i det förflutna. Vi kan tala om det och acceptera det, lära av misstagen, men vi måste sluta leva i det. Istället ska vi vända oss mot varandra, lära känna varandra, och se det goda som förenar oss.  
Ung femdefender  
från Serbien

Jag tror på en fantastisk framtid för unga kvinnor. Generationer av kvinnokämpar har lagt grunden. Unga kvinnor behöver inte fråga om lov. Nobels fredspristagare Jody Williams till Young Women's Peace Academy

Kvinna till Kvinna gav mig chansen att bli aktivist. Utan Young Women's Peace Academy hade jag aldrig blivit det.  
Simona Rusimovic  
Bosnien och Hercegovina

Det viktigaste jag tar med mig från Young Women's Peace Academy är den starka solidariteten mellan kvinnor. Vi står inför samma utmaningar och vi vill alla att våra röster ska höras. Jag tror att vi har tagit några steg på vägen för att förhindra att kommande generationer unga kvinnor tvingas slåss mot samma problem som vi!  
Selvije Kurti  
Kosovo

**NÄR KÄNNER DU DIG MODIG?**

När jag ser andra kvinnor vara modiga. När jag ser kvinnor som uppmuntrar andra kvinnor, då vill jag göra samma sak.

SADETE CITAKU, 25 ÅR, KOSOVO:

# Jag är rädd när jag väntar på bussen



När vi har gäster hemma får jag inte säga eller göra vad som helst. Det stör mig att jag måste uppföra mig på ett visst sätt, bara för att jag är en ung kvinna. Det stör mig att jag alltid är rädd när jag står ensam och väntar på bussen. Min mamma ringer mig hundra gånger på kvällarna för att vara säker på att jag kommer hem oskadd. Men min bror kan komma och gå som han vill. Det finns ett talesätt som säger att "för killar finns det alltid en dörr att komma och gå igenom". De är mycket friare än oss tjejer.

Jag pluggar juridik och psykologi på universitetet. Många andra unga kvinnor pluggar tillsammans med mig. Det gör mig glad. För bara några år sedan hade inte killar och tjejer samma möjligheter att plugga. Om en familj hade råd att bara skicka ett barn till universitetet, blev det sonen.

Samtidigt är det vanligt med sexuella trakasserier på universitet. Min vän blev trakasserad av sin lärare. När hon gick till rektorn och berättade det så gjorde han samma sak som läraren. Hon hade inga bevis så hon kunde inte göra någonting, inte få någon upprättelse. Nu har

vi startat en grupp på universitetet för att få till en förändring.

Jag drömmer om en värld där allt våld mot kvinnor har upphört. Jag vill aldrig mer sätta på teven och se nyheter om att ännu en man har misshandlat en kvinna. Jag vill att alla kvinnor ska stötta varandra. När jag är klar med studierna ska jag starta en människorättsorganisation i Skenderaj där jag bor. Jag vill engagera mig för unga kvinnor men också starta projekt för våra mor- och farmödrar. Jag vill berätta för dem om deras rättigheter och att saker och ting har förändrats sedan de var unga.





*"När jag är klar med studierna ska jag starta en människorättsorganisation", säger Sadete Citaku.*

*"Att vara orädd och målmedveten är det viktigaste för mig. Att möta motståndet blir lättare för varje gång", säger Lejla Gacanica.*



**NÄR KÄNNER DU DIG MODIG?**  
Varje gång jag talar högt om saker som många inte tycker om att höra. När jag slåss för möjligheten att få tala fritt.

LEJLA GACANICA, 32 ÅR, BOSNIEN OCH HERCEGOVINA:

# Jag förväntas städa och passa barnen

” Under kriget bodde vi i en källare. Vi fick inte leka utomhus och det fanns inte mycket att äta. Ena dagen var allt okej och andra dagen väntade vi på pappa alldeles för länge. När han slutligen kom hem var han täckt av blod från en kvinna som hade dödats.

Jag växte upp, dödandet omkring oss upphörde. Jag kunde börja skolan igen och det fanns varmvatten i kranen. Men att det inte längre skjuts betyder inte att det är fred. Konsekvenserna av kriget finns kvar, levande mitt ibland oss. Människor blev torterade, kvinnor blev våldtagna. Många lider fortfarande av psykisk stress från kriget men de får ingen hjälp.

I dag är samhället strikt uppdelat

mellan serber, bosniaker och kroater. Regeringen använder nationalismen för att sitta kvar vid makten och spär på de fördomar som finns mellan grupperna. Man påstår att det inte finns tid till kvinnors rättigheter. ”Du får äta och sova, vad gnäller du för? Vi har arbetslöshet och fattigdom att ta tag i.” Men vi har mängder av problem! På vissa platser får tjejer inte ens gå gymnasiet eller åka in till stan för att det anses vara omoraliskt.

Det finns två saker som hindrar mig i livet. Det första är att jag är en ung kvinna. Det förväntas att jag ska laga mat, städa och passa barn. Jag har ett jobb, men om någon där inte gillar det jag säger används det faktum att jag är ung kvinna emot mig. Det andra hindret är att jag vill bygga fred. Det kan vara väldigt provocerande, och uppfattas som att jag har

glömt alla oförrätter. Trots att det gått tjugo år sedan kriget är det fortfarande ett väldigt känsligt ämne.

Härom veckan skulle jag hålla ett föredrag om upphovsrätt inför en stor publik med mycket mediafolk. De höll inte med mig och buade ut mig, mest för att de tror att jag inget kan eftersom jag är ung och kvinna. Men när de såg att jag inte var rädd och att jag inte tänkte lämna scenen lugnade de sig. Att vara orädd och målmedveten är det viktigaste för mig. Att möta motståndet blir lättare för varje gång.

Jag tror att alla unga tjejer som slåss för jämställdhet och respekt öppnar dörrar för andra unga tjejer. Det går långsamt, men när unga tjejjers röster börjar höras i samhället så kommer fördomar om att vi inte hör hemma där att försvinna.

**NÅR KÄNNER DU DIG MODIG?**

Jag är alltid modig. När folk säger att någonting är för svårt för mig bara för att jag är en ung kvinna, svarar jag: "Hur ska jag veta att det är svårt om jag aldrig har provat?"

**LEYLA MURSHUDOVA, 27 ÅR, AZERBAJDZJAN:**

# Min bror sa att han skulle döda mig



Föreställ dig att du varje dag är omgiven av skrik, bråk och slagsmål. Så var det att växa upp i min familj. Jag hade inget annat val än att gå min egen väg. Det räcker för mig att se hur min bror och hans fru har det för att aldrig vilja gifta mig. Jag har sagt till min mamma att jag inte har hittat någon som jag vill dela mitt liv med än. Men hon tycker att jag kan gifta mig i alla fall, att kärlek kan växa fram med åren.

Jag kommer från ett litet och fördomsfullt samhälle. När jag hade pluggat klart inne i stan förväntade sig alla att jag genast skulle komma tillbaka hem. Min familj förbjöd mig att arbeta. Om jag inte gifte

mig snart kunde grannarna tro att jag inte är oskuld. Min bror hotade att döda mig om jag inte gjorde som de sa. Men jag bestämde mig för att strunta i vad de tyckte. Jag flydde. Jag reste tillbaka till stan och jobbar nu på ett företag som säljer arbetsuniformer.

Få unga kvinnor får möjlighet att utbilda sig i Azerbajdzjan, i alla fall på landsbygden. På gatan där jag brukade bo är det bara jag och någon till som har en utbildning. En barndomsvän arbetar, men hon måste ge hela lönen till sin pappa.

Att sönerna får utbilda sig och jobba är däremot självklart. Väldigt få ser unga kvinnor som riktiga människor, snarare som slavar. "Kvinnor, vad är de kapabla till?" Jag är så

trött på det där, jag kan åstadkomma vad som helst!

Min vän skickade mig en länk till Young Women's Peace Academy. Jag kände inte till så mycket om kvinnorrättsfrågor innan dess. Jag sökte och kom med. Det är helt rätt för mig. Jag har fått möta femdefenders och blivit inspirerad. Nu kommer jag också att engagera mig för kvinnor. Jag vill att alla kvinnor ska vara fria att leva sitt liv som de vill.

I dag tror jag att min familj är stolt över mig. Min mamma tror att jag kommer att bli något stort en vacker dag. Min bror ser att jag klarar mig, och är glad att jag gör det jag vill göra. Det motiverar mig ännu mer att kämpa för andra unga kvinnors rättigheter.



*"I Azerbajdzjan ses inte unga kvinnor som riktiga människor, snarare som slavar", berättar Leyla Murshudova.*



*"Jag planerade mina studier för att ha så stora chanser att påverka som möjligt, nu går jag på juristprogrammet", säger Amanda Eklund.  
Foto: Privat*

**NÄR KÄNNER DU DIG MODIG?**  
När jag är som mest rädd. Jag tror att känslan av att mycket står på spel kan frammana det mest oväntade modet inom oss alla.

**AMANDA EKLUND, 23 ÅR, UMEÅ, SVERIGE:**

# Jag blev omringad och kallad ”jävla hora”

” Jag minns tydligt en gång när jag var sju år och lekte med mina kompisar i snön på skolgården. Kompisarna var alla killar. Jag vet inte varför, men plötsligt omringade de mig, började kasta snöbollar och skrek ”jävla hora” gång på gång. Först blev jag så arg, sedan började jag gråta. Men det jag minns mest är skammen.

Det var första gången jag förstod att jag behandlades annorlunda för att jag var flicka. Jag började rent fysiskt skaka av ilska. Senare insåg jag att det inte bara var mig det handlade om, utan alla kvinnor i hela världen.

Det är självklart för mig att enga-

gera mig för kvinnors rättigheter. Jag planerade mina studier för att ha så stora chanser att påverka som möjligt. Nu går jag på juristprogrammet på universitetet.

Tråkigt nog är motstånd något som kommer på köpet med att kämpa för kvinnors rättigheter. Motståndet finns i de mest vardagliga situationer, hos de mest oväntade personer. Det kan räcka med att ställa en normkritisk fråga på universitetet. Ibland blir jag så less på all skit jag får höra. Det blev lättare för mig att bemöta motståndet efter att jag hade studerat genusvetenskap och kunde se allt ur ett strukturellt perspektiv. Att ha kunskap och veta att andra kvinnor också upplever samma sak blev som en skyddsmantel för mig.

Jag tar det inte lika hårt längre, för jag vet att det inte är mig personligen det handlar om.

Som barn visste jag inte vad jag skulle göra av all frustration och ilska, men nu vet jag att om vi engagerar oss tillsammans kan vi göra så mycket. Fortfarande när jag hör om hur kvinnors rättigheter inte respekteras så börjar jag darra i händer och ben av ilska. Jag kan liksom inte sluta darra. Inget engagerar mig så passionerat.

Men när det ändå känns tungt, hjälper det bäst att vara tillsammans med andra kvinnor och dela erfarenheter och peppa varandra. Det finns absolut inget som går upp mot det. Systrar och systemskap är det bästa jag vet!

MARIJA STANKOVIC, 27 ÅR, SERBIEN:

# Det är alltid män som hotar mig

## NÄR KÄNNER DU DIG MODIG?

Jag får ofta höra att jag är lite galen. Jag har en impuls att reagera på orättvisor. Folk tycker ofta att det är modigt, men själv ser jag det som nödvändigt. Jag har ett behov av att rätta till orättvisor.



*”Det finns en föreställning i Serbien om att samhället har rätt att lägga sig i kvinnors beteende”, säger Marija Stankovic.*

”

I min familj är kvinnorna välutbildade, men trots det har de inte samma ställning som män-

nen. Det är männen som räknas. Min mamma var nästan osynlig när hon var ung eftersom hon hade en bror. Jag växte upp med känslan av att detta var helt fel, men jag visste inte vad kvinnors rättigheter var. Det var först i högskolan som jag lärde mig om kvinnors rättigheter, förstod vad det var jag kände och kunde sätta ord på det.

Därför blev jag aktivist. Jag har alltid varit noga med vem jag omger mig med. Min närmaste krets dömer mig inte. Min pappa vet om vad jag gör och även om han inte uttalat stödjer mig så hindrar han mig inte heller. Inte ens när jag var med och organiserade Pride-paraden i Belgrad sa han något. Min mormor vet inte vad jag gör, men hon har gett mig ett råd: att inte skaffa barn innan jag är redo.

Däremot får jag ta emot hot från andra. Jag blev nyss hotad av en okänd man i sociala medier, eftersom jag har gått i Pride-paraden. På något sätt har han identifierat mig eftersom jag var med på en bild. Jag tycker det hela är ganska underligt eftersom bilden var väldigt otydlig, men han har ändå lyckats hitta mig. Det är alltid män som hotar mig, inte kvinnor.

Det finns fortfarande en föreställning här i Serbien att samhället har rätt att lägga sig i kvinnors beteende, att det på något vis är samhällets gemensamma problem. Flickor bor ofta hemma länge med sina föräldrar, ibland upp i 30-årsåldern. De får ingen chans att bli självständiga, utan kontrolleras av föräldrarna. Jag känner att det finns förväntningar på mig, i synnerhet på att bli mamma.

Jag kommer fortsätta vara en del av den feministiska rörelsen. Det har fötts en idé här under Young Women's Peace Academy om ett kvinnonätverk över statsgränserna mellan Serbien och Kosovo. Vi ska börja planera mer i detalj snart.



**NÄR KÄNNER DU DIG MODIG?**

I mitt jobb hjälper vi människor på flykt. När jag ser att en familj som flytt till Armenien lyckas få jobb och att barnen får gå i skolan, då känner jag mig modig. Då vet jag att jag har kunnat hjälpa dem.

*"Om vi går runt och känner hat, hur ska vi då lösa konflikten?" undrar Zarine Harutyunyan. Foto: Lusine Tonoyan*

**ZARINE HARUTYUNYAN, 25 ÅR, ARMENIEN:**

# Hatet föddes inom mig

” Vi bodde precis intill gränsen till Nagorno-Karabach, där kriget pågick. Det var svårt att stanna där, så min familj flydde till Ryssland. Jag gick i skolan där och tog studenten. Jag trivdes ganska bra, men kände mig otrygg. Vi mötte många fördomar eftersom vi är från Kaukasus. På Adolf Hitlers födelsedag stannade vi hemma från skolan, det var för farligt att gå dit. Efter studenten flyttade jag tillbaka till Armenien. Det var så skönt att kunna tala sitt språk igen utan att möta dömande blickar.

I Ryssland gick barn från Armenien och Azerbajdzjan i samma klass. Vi var medvetna om konflikten där hemma mellan de båda länderna, men vi tänkte inte så mycket på

det. När jag återvände till Armenien kändes kriget så nära. Media rapporterade om döda civila offer och stupade soldater. Jag kände ett hat födas inom mig. Jag mådde dåligt av den känslan, kände att det inte var jag.

Förra året var jag på en workshop om fredsbyggande i Schweiz. Där blev jag av med alla mina fördomar. Jag mediterade och tog reda på var de negativa känslorna kom ifrån. Sedan dess kontrollerar jag mina känslor och tänker kritiskt kring konflikten. Mina vänner och min familj håller inte alltid med mig. Men om vi går runt och känner hat, hur ska vi då kunna lösa konflikten? Eller njuta av livet?

I mitt jobb arbetar jag med människor på flykt från Syrien. Jag kan arbeta utan att ta emot hot från

allmänheten. Men många av mina vänner från olika kvinnorrättsorganisationer jobbar i motvind. De får ständigt påhälsning av motståndare som påstår att de förstör familjer och förräder landet eftersom de finansieras av västerländska pengar.

En viktig kvinnorrättsfråga i Armenien är våld i hemmet. Det finns ingen lag som förbjuder det. En annan viktig fråga är att det är så vanligt att abortera flickfoster. Antagligen för att pojkar stannar kvar och försörjer familjen medan flickor gifts bort. Många pojkar blir också soldater. Att ha en son som är soldat, som kanske till och med dör för sitt land, är något som föräldrar förväntas vara stolta över. Det finns ett tryck från samhället att uppfostra soldater och att det är ärofyllt att dö för fosterlandet.



*Deltagare i Young Women's Peace Academy under en workshop i Armenien 2015.*

# MANIFEST

Manifestet är framtaget av 140 unga kvinnor från Armenien, Azerbajdzjan, Bosnien och Hercegovina, Kosovo, Serbien och Sverige, som under 2015 har deltagit i Kvinna till Kvinnas utbildningsprogram Young Women's Peace Academy.

Syftet med manifestet är att skapa förståelse för de hinder och utmaningar som unga kvinnor möter, såväl i konflikt-drabbade områden som i alla samhällen. Manifestet innehåller rekommendationer till makthavare både nationellt och internationellt för att påverka debatten om kvinnors rättigheter och fredsarbete utifrån unga kvinnors perspektiv. Det berör kvinnors politiska deltagande, mäns våld mot kvinnor, unga kvinnors hälsa, sexuellt våld i krig och konflikt och unga kvinnors ekonomiska oberoende.

Deltagarna i Young Women's Peace Academy har under 2015 stöttats i att ta en aktiv roll i sina samhällen och driva jämställdhets- och fredsarbetet framåt. De har utbildats i påverkans-

arbete och i freds- och jämställdhetsfrågor. Med stöd av mentorer har de utvecklat egna projekt som ska genomföras på lokal och nationell nivå för att främja samhällets freds- och jämställdhetsarbete.

Young Women's Peace Academy har pågått under hela året. Ett av resultaten är detta manifest som de 140 deltagarna tillsammans har arbetat fram. Det slutgiltiga dokumentet fastställdes i Istanbul den 24 september 2015.

Manifestet i sin helhet finns att ladda ner på Kvinna till Kvinnas hemsida: [www.kvinnatillkvinna.se/publikationer](http://www.kvinnatillkvinna.se/publikationer) Till höger kan du läsa en sammanfattning.

# VI VILL ...

## SPRIDA FEMINISM GLOBALT!

- Sprida kunskap om vad feminism innebär i syfte att motverka patriarkala strukturer och skapa förståelse för att alla i ett samhälle tjänar på feminism och jämställdhet.
- Skapa förståelse för kvinnors viktiga roll i och bidrag till samhället.
- Inkludera genusundervisning i läroplaner för unga kvinnor och män för att motverka stereotyper och utmana föreställningar om femininitet och maskulinitet.
- Skapa förståelse för vikten av att inkludera unga kvinnor i den feministiska rörelsen.
- Värdera kvinnor högre! Runt om i världen anses fortfarande kvinnor vara mindre värda än män. I vissa samhällen är det till exempel vanligt med könsselektiva aborter, eftersom flickor är mindre önskade än pojkar.

## BEKÄMPA PATRIARKALA STRUKTURER!

- Kvinnor diskrimineras av fler anledningar än sitt kön. De möter diskriminering på grund av ålder, etnicitet, sexuell läggning, funktionsvariation, religion eller annan tro, social och ekonomisk status, med flera. Vi måste förstå att kvinnor inte är en homogen grupp utan drabbas på olika sätt av diskriminering.
- Kvinnor på flykt drabbas extra hårt av patriarkala strukturer och eskaleringen av konflikter i världen. De lämnas isolerade i konfliktområden och flyktingläger, där de befinner sig i en särskilt utsatt situation. Kvinnors särskilda behov måste förstås och tillgodoses när vi ger stöd till människor på flykt.
- Förändra den mansdominerade normen för fred och säkerhet! Vi efterlyser en fredskultur där mänsklig säkerhet prioriteras. Vi vill se ett skifte från militarisering till humanisering.
- Länder som inte är drabbade av krig och konflikt behöver gå från militärt fokus till fredsbevarande arbete. Det är varje lands ansvar att inte exportera och förse andra länder med vapen eftersom detta upprätthåller krig.

## ÖKA SÄKERHETEN FÖR FEMINISTER OCH FREDSAKTIVISTER!

- Kvinnor som arbetar för hållbar fred och med kontroversiella frågor (exempelvis rätten till abort, kvinnors rättigheter och jämställdhet) möter motstånd och lever under ständiga hot. Det är viktigt att trygga säkerheten för feminister, människorättsförsvarare och fredsaktivister.
- Brist på säkerhet, ökade nationalistiska strömningar och ett utbrett fientligt klimat innebär minskat handlingsutrymme för feminister, människorättsförsvarare och fredsaktivister. Det internationella samfundet och nationella regeringar måste arbeta aktivt för ett samhällsklimat där människor orkar fortsätta sitt arbete som aktivister.



# SMS:a FEMDEFENDERS till 72980 och skänk 50 kronor

TACK VARE DIN GÅVA KAN KVINNA TILL KVINNA:

Bekämpa våld mot kvinnor,  
barnäktenskap och könsdiskriminering.

Ge kvinnor på flykt psykosocialt stöd  
och utbildning om kvinnors rättigheter.

Se till att fler kvinnor får vara med och ta  
politiska beslut samt förhandla om fred.

Bli gärna månadsgivare på  
[www.kvinnatillkvinna.se](http://www.kvinnatillkvinna.se)



Kvinna till Kvinna

